

მაია მიქაუტაძე ეკა დადიანი

მასალები იმერული დიალექტური ლექსიკონისათვის (ქუთაისური მეტყველების მიხედვით)

იმერული დიალექტის შესახებ არაერთი საინტერესო გამოკვლევა არსებობს, სადაც აღნუსხული და გაანალიზებულია იმერული მეტყველებისთვის ნიშანდობლივი სიტყვაფორმები თუ ფრაზეოლოგიური გამოთქმები.

წარმოდგენილ სტატიაში განვიხილავთ ქუთაისში მცხოვრებთა მეტყველებაში დაფიქსირებულ დიალექტურ ლექსიკას. საკვლევად ავიღეთ აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართველოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის (resp. ქართველური დიალექტოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის) თანამშრომელთა მიერ 1994-2005 წლებში ქალაქ ქუთაისში ჩაწერილი დიალექტური ტექსტები, რომელიც მოიცავს სხვადასხვა ასაკის, სქესის, პროფესიის ადამიანებისგან მოპოვებულ თემატურად მრავალფეროვან მასალას.

ქუთაისში ცხოვრობენ იმერეთის სხვადასხვა სოფლებიდან, აგრეთვე მეზობელი კუთხეებიდან (გურია, ლეჩხუმი, სამეგრელო...) სხვადასხვა დროს ჩამოსული ოჯახები. შესაბამისად, ქუთაისურ მეტყველებაში უმთავრესად ასახულია იმერული დიალექტისთვის დამახასიათებელი ენობრივი ნიშნები. ამასთან, მსგავსი ფაქტები შეიძლება გამოვლინდეს გურულში, ლეჩხუმურში, მეგრულში ან სხვა არამომიჯნავე კილოებშიც, რაც ასევე ბუნებრივია.

არნ. ჩიქობავა ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის პირველ ტომში წერს: **“კუთხურ სიტყვასთან აღნიშნულია ის კუთხე, სადაც სიტყვა დადასტურებულია. ეს არ ნიშნავს, რომ ეგვე სიტყვა სხვა კუთხეში არ გვხვდება (დიალექტური სიტყვა არაა ჯერ მთლიანად გამოვლენილი)”** (ქეგლ, 1950: 089).

საანალიზო დიალექტური სიტყვაფორმები შევუდარეთ განმარტებითი, ძველი ქართული ენისა და სხვადასხვა დიალექტური ლექსიკონების მონაცემებს.

მასალა საინტერესოა როგორც ენათმეცნიერული (წარმოება, ფონეტიკური ცვლილებები...), ისე ეთნოგრაფიული თვალსაზრისითაც (წეს-ჩვეულებათა თუ თამაშობათა აღწერა, შესაბამისი ტერმინოლოგია..).

განხილული სიტყვაფორმების ნაწილი გამოცემულ ლექსიკონებში არ ფიქსირდება, ნაწილი კი განსხვავებული ფორმით ან სემანტიკით დასტურდება.

sityvaformebi, romlebic gamoqveynebul leqsikonebSi ar figsirdeba.

abaJbaJeben – ზედმეტად, ბაჟეს მსგავსად ნიგვზით კმაზავენ. ლობიო კეთებოდა, მაგალითათ, გასუნებაში ჩუქულბერივი, ამოლესილი ლობიო, ახლა რო ავსებენ თლათ ნიგვზით და აბაჟბაჟებენ, ასე კი არ იყო. შდრ. აბუჟბუჟებს – სითხით ჟღენტს და აფუებს (პურს...) (ქეგლ).

gverdanebi – გვერდები. ყუელს შიგნით დაიმასიზამ ასე გუერდანებზე და გააპრტყელებ, დადოფ ცოტა ხანს.

სიტყვაფორმა მიღებულია გვერდ- ფუძეზე -ან ელემენტის დართვით. დიალექტებში დასტურდება სხვადასხვა ფორმით:

გვერდალი, კუთხ. (ფშ.) გვერდად დაქანებული ადგილი (ქეგლ).

გვერდალა (ხევს., ფშ.) დამრეცი ადგილი, ყანა (ჭინჭ.); გვერდად დაქანებული ადგილი (ჭყ.); გვერდალა, ფერდობი (დიალ. 590) (ალ. ლლონტი, 1974).

გვერდი, **გვერდობი** (ზ. იმერ.) - დაქანებული ადგილი (ბ. წერეთელი, 1938).

გვერდობი – დაქანებული, დაფერდებული ადგილი, – ფერდობი (ქეგლ).

გვერდო – იგივეა, რაც გვერდა (ქეგლ).

გვერდა – ძალიან დაქანებული ადგილი, – ფერდობი (ქეგლ).

გვერდა (ხევს.) – არათითი (ს. მაკალ.) (ალ. ლლონტი, 1974).

kvature – ღვინის ამოსაღები ჭურჭელი. წეიღებდა წარე კუახს, ღუინის ამოსაღები კუატურე რომაა, იმას ამოჭრიდა თლათ და ჩაყრიდა პატარა ტუტას შითე.

nivra – სარეველა მცენარის სახელწოდება. ახლა სარეველები ყანეფში, ჩუენ საყანე იმგენში ქუხთება გლერტა, სამყურა, ნივრა, გუირილა.

qunqula – ძალიან თეთრი, ქულასავით თეთრი. გააპრიალებდა მერე იმას, კბილის პარაშოკს წაუსობდა და თეთრი იყო, ქუნქულა.

შდრ. ქულა – 1. გაპენტელი ბამბის ფთილა (ქეგლ).

ქუნქულა ნაწარმოებია ქულ- ფუძის გაორკეცვით: ქულ-ქულა > ქუნქულა (დისიმილაციის შედეგად ლ > ნ).

cruwiwmati – სარეველა მცენარის სახელწოდება. მოლოქა, ქათანაცერა, ოდელია, ქალშავა, ცრუწიწმატი, პიტნა, ომბალო, ხო, კიდე ის არის სარეველებიდან...

xekiviTaa – ზედმეტად გამხდარია. გამხდარია ერთი ჩემი ნათლული და: რა ხეკივითა ხარ, ბიჯოო, და დაერქუა; ახლა: ხეკი სადა ხარ? ხეკის დოუძახეო! ზურაბი ქუთია კაცო, არავინ არ ამბოფს ზურაბიო, - ხეკი.

ზედმეტსახელი ხეკი ხაზს უსვამს ადამიანის ფიზიკურ თვისებას, მის სიგამხდრეს. შდრ. სულხან-საბას ლექსიკონის მიხედვით, ხეკერი ესე არს დასაცოხნად შეუძლებელი“. დასტურდება მეგრულშიც: ხეკერე - სქელკანა, გამომშრალი (ო. ქაჯაია, 2002).

sityvebi, romlebic sxva kiloebis msgavsad imerulSi dasturdeba, თუმცა იმერული დიალექტის ლექსიკონებში არ არის შეტანილი. აღნიშნული ტიპის ლექსიკური ერთეულების აღრიცხვა

აუცილებელია კონკრეტული სიტყვის გავრცელების არეალის დასაზუსტებლად. მაგალითად:

diaCemi – დედაჩემი. გაზარდა **დიაჩემა**, ყუელაფერი და ბებია, დედა ხო ყავდა, **დიაჩემმა** გადმოძლია ქუთაიში და მერე ქე ნანობდა. **დიაჩემი** კომპოზიტური აგებულებისაა: **დია** (<დედა) + **ჩემი**. მსგავსი წარმოება დამახასიათებელია მეგრულისათვის: **დიაჩქიმი** - დედაჩემი. **დიაჩემი**, როგორც იმერული სიტყვაფორმა, ლექსიკონებში არ არის აღნიშნული.

kvercxi ქუთაისურ მეტყველებაში დაფიქსირდა „საზომი, წონის ერთეულის“ მნიშვნელობით. ერთი **კუერცი** ყუელი, ერთი **კუერცი** თუთუნი, თუთუნი იყიდებოდა **კუერცობით**. **კუერცს** დადებდენ აქით, აქით თუთუნს, აქეთ **კუერცი** იდო და იმ **კუერცით**, **კუერცი**, ორი **კუერცი**, სამი **კუერცი** და რამდენიც გინდოდა, ამას არ ქონდა მნიშვნელობა, ოღონ საწყისი იყო **კუერცი**.

შდრ. **კვერცი** – წონა ნახევარ გირვანქისა, სამზ. 152; იმერეთში: 12 მისხალი; დუშეთში: 1/8 გირვანქისა (დ. ჩუბინაშვილი, 1984).

კვერცი – ძვ. წონის ერთეული (დაახლ. 50 გრ.). 5 კვერცი აბრეშუმის ძაფი, 1 კვერცხის საკმელი (ქეგლ).

იდენტური სემანტიკით იხმარება მეგრულშიც: **კვერცი** – წონის ერთეული: ერთი კვერცი უდრის 50 გრამს, 4 მისხალს (ა. ქობალია, 2010).

yuriana – ყურიანი ჭურჭელი. **ყურიანა** არი ოთხკილოიანი, ყური, ხელი მოსაკიდი აქ იმას. მაქ მე ის, ბათმანიც მაქ, **ყურიანაც**; **ყურიანა** არი ოთხკილოიანი, ყური, ხელი მოსაკიდი აქ იმას. მაქ მე ის, ბათმანიც მაქ, **ყურიანაც**.

სამეცნიერო ლიტერატურის მიხედვით, **ყურიანა** ლეჩხუმური სიტყვაფორმაა: **ყურიანა** – კუთხ. (ლეჩხ.) – ათგირვანქიანი საწყაო (ქეგლ).

ყურიანა (ლეჩხ.) – ბათმანის ნახევარი, წონის ერთეულია, ჭურჭელი (ი.ჭყ. - ალ. ლლონტი, 1974).

ყურიანა იდენტური მნიშვნელობით დადასტურდა ქუთაისურ მეტყველებაში.

sityvebi, romelTac gansxvavebuli semantikuri niuansi aqvs. მაგალითად:

damaSineba – ხორცსაკები მანქანით დამუშავება (ხორცის, ნივთების...). *შიგნით კარგათ მოვშუშავ ხახვს, ჩავჭყუნტავ კარგათ, რო იყოს როგორც ფაფასავით რა, მერე ნივოსს დაამაშინეფ...* ნივოზი **დამაშინებული** იქნება და ნივთზიანს ოურეფ იმაში, ერთმანეთში.

სიტყვისთვის ამოსავალია რუს. **И àè èí à** – მანქანა.

sasule – წყალგამტარი, სადინარი. აქანა **სასულე** არის. რაც მოდიოდა თელი ღუარსადენი, ეგენი ყუელაფერი ახლაც მიდის, უბანში ახლა რაც წყალი იქცევა რამე, მიდის ახლაც. **სასულე** ქუთა, **სასულე** იყო.

შდრ. **სასულე** ქართულ სალიტერატურო ენასა და კილოებში სხვადასხვა მნიშვნელობით გვხვდება:

სასულე – ყარყანტო (საყლაპავი) (სულხან-საბა, 1991).

სასულეი (ძვ. ქართ.) – სულიერი სიმტკიცე (ზ. სარჯველაძე, 1995).

სასულე – 1. ანატ. სასუნთქი მილი. 2. გადატ. მიწით გადაგლესილი ქვევრის სარქველში დატანებული ნახვრეტი მაჭრის დუღილის დროს ჰაერის მოძრაობისათვის (ქეგლ).

სასულე (ქართლ.) – სარკმელი (ალ. ლლონტი, 1974).

სასულე (ზ. იმერ.) – ჭუჭრუტანები ჭურჭლის გამოსაწვავ ქურის კედლებში, სადაც არჭობენ რკინის წვრილ სოლებს. ამ უკანასკნელზე ჩამოაცემენ ჭინჭილებს გამოსაწვავად (ბ. წერეთელი, 1938).

სასულე (ლენჩ.) – ჭის მსგავსი ბუნებრივი სიღრმე (შდრ. ჩუბ.) (მ. ალავიძე, 1938).

სასულე – 1. სასუნთქი მილი; 2. ქვევრის საგლეს მიწაში ნახვრეტი მაჭრობის დროს ქვევრში ჰაერის მოძრაობისათვის. ზოგჯერ შიგ ლერწამსაც არჭობენ ხოლმე (პ. გაჩეჩილაძე, 1976).

სასულა (ხევს.) – საყლაპავი მილი პირუტყვისა (ჭინჭ.) (ალ. ლლონტი, 1974).

CuRna – უხეიროდ, ცუდად მოზელა (ლომის..). ღომში ამოიმაღხამდა, ასე კოჭით რო **ამოჩუნნიდა**, ჩაასხამდა ლობიოს შითე.

შდრ. **ჩუნა** – (იმერ.) მიწის უხეიროდ თხრა (ვ. ბერ.) (ალ. ლლონტი, 1974).

xalTa – კალთა. **ხალთა**, ქალები რომ იმას არჩევენ, სიმინც და ლობიოს, **ხალთას** უძახიან იმას, ზოგი **კალთას** უძახიან, **ხალთა**, **ხალთა**, ხო, ფართუების როლს რო ასრულებს.

შდრ. **ხალთა** – 1. ტყავის ტომარა, – გუდა; 2. თოფზე ჩამოსაცემელი ტყავის ბუდე; 3. კუთხ. (ლენჩ.) უსახელო წამოსასხამი თხის ტყავისა (მ. ალავე), 4. იგივეა, რაც მაჩვი (ქეგლ).

fonetikurad saxecvlili leqsika:

kekali – კაკალი, მარცვალი. წეილებდა ლობიოს **კეკალს** და სიმიდის კაკალს... ნიგუზის **კეკალს** ჩაადებდა შითე.

კეკალი < კაკალი (ა-ა) > ე-ა დისიმილაციის საფუძველზე).

stveli – რთველი. ხო, **სტუელს** [უძახიან] ვენახის რთუელს, ხო კრიფავენ ყურძენს.

სთველი. იხ. რთველი – ვენახებში ყურძნის კრეფა; ყურძნის კრეფის დრო (ქეგლ).

tevna-tevna – უხვად, მტევენებად. ჩუნ ეზოში **ტევნა-ტევნა**, შენ ეზოში კუმპლა-კუმპლა, ჯუარი აქა, ხუავი აქა.

fafanika – მამაკაცის თავსახურავი, ქუდი. **ფაფანიკა** ქუდები რომაა, ასეთებიც ეცუათ.

ლექსიკონებში ფიქსირდება **ფაფანაკი** // **ფაფანაკი** ფორმები მეტ-ნაკლებად განსხვავებული სემანტიკით:

ფაფანაკი 1 – ძვ. მომრგვალო, ბრტყელი თავსახურავი (მამაკაცისა); ჩვეულებრივ ნიკაპ-ქვეშ ზონრით ამარგებდნენ. 2 – კუთხ. (ფშ.) იგივეა, რაც ფაფანაკი; **ფაფანაკი** – კუთხ. (ფშ., ხევს.) ქალის ნაოჭიანი ზედა ჩასაცემელი, – ჩოხა, ქულაჯა (ქეგლ).

ფაფანაკი (მეგრ.) – ფაფანავი, – ტანისამოსია (პ. ჭარ.) (ო.ქაჯაია, 2002).

ფაფანავი (ხევს., ფშ.) – ქალის ჩასაცმელი (ჭინჭ.); ქალის გარეთა მოკლე ჩასაცმელი კაცის ჩოხის მსგავსი, შავი ან ლურჯი შალისა, მოქარგული (დიალ.). ქალების გარედან ცასაცმელი ჩოხა (ი.ჭყ.) (ალ. ლლონტი, 1974).

ფაფანავა (გურ., იმერ.) – კაცის ძველებური თავსახურავი (ი.ჭყ.) (ალ. ლლონტი, 1974).

Wyintva – ჭყლეტა (ხელით). ლობიოს **ვჭყინტავ** რა, **ვჭყინტავ** კარქათ, რო მოიხარშება.

ვჭყლეტ > ვჭყლიტავ > ვჭყინტავ. ფუძედრეკადი ზმნა დაირთავს -ავ სუფიქსს, ფორმაში იკარგება ფუძისეული **ლ** თანხმოვანი, ასევე ჩნდება **ნ** თანხმოვანი.

sityvawarmoebis nimuSebi:

მე-ურ კონფიქსით ნაწარმოები მიმღეობის ფორმა:

me-Tes-ur-i – მთესველი. დილას, რამდი გათენდებოდეს, გუგულმა არ მაჯობოს-თქუა და რაცხა მარილიანი უნდა გასინჯო, ეს არი **მეთესურისთჳინ** კაი, **მეთესურისთჳინ**.

მსგავსი წარმოების სიტყვები ცნობილია ძველ ქართულში: **მე-სუმ-ურ-ი** – მსმელი; **მე-თევზ-ურ-ი** – მეთევზე, მეზადური (ზ. სარჯველაძე, 1995); **მე-განძ-ურ-ი** – საუნჯის, განძის მოყვარული/პატრონი (ი. აბულაძე, 1973)

ნა- პრეფიქსითა და **-არ** სუფიქსით გაფორმებული მიმღეობა:

na-yofin-ar-i – ნამყოფი. აქანა ტყე იყო, სასულე არის, ჭურების **ნაყოფინარია** შით.

ნა- **-არ** კონფიქსი დაერთვის **-ნ** სუფიქსიან საწყისის ფორმას, ი ხმოვანი ფონეტიკურად განვითარებული ჩანს.

სა- **-ო** კონფიქსით ნაწარმოები:

sa-TiTa-ul-o – სათითაო, ცალ-ცალკე. სპეციალურათ საღორე გავაკეთეთ იმხელა, კაზარმასავეთ და დავტიხრეთ **სათითაულოთ** სუყუელა, ხოდა, თუთითონვე **სათითაულო** საღორეში თითო ღორი იყო.

სათითაულო ფორმისთვის ამოსავალია თითო: **თითო-ეულ > სა-თითო-ეულ-ო > სა-თითა-ულ-ო.**

ხშირია **-ობა** სუფიქსით გაფორმებული სიტყვები:

mcxikoba – დაცემინება. ადამიანი, რომელიც გაციებულა და **მცხიკობა** აქუს, ხო, ის იმწუჩი უნდა მოხსნა; თუ მერიქიფეს **მცხიკობა** ოუტყდა, ის უნდა გააგდო.

შდრ. **ცხიკვა** – ცხვირცემა. დაცხიკუება – ცხვირ(ი)ს დაცემა (სულხან-საბა, 1993).

იმერ. **მცხიკობა** ფორმაში თავკიდური **მ** თანხმოვანი განვითარებული ჩანს.

tarzanoba – ტარზანის მსგავსად, უხეზად მოქცევა. მაშინ **ტარზანობა** იყო და ტარზანივით დიდი თმები მქონდა მოშუებული.

drax-draxobia – საბავშვო თამაში. ჩვენ ბავშვები ვთამაშობდით ამ თამაშებს: ქორობია, ჯივრანი, კარტი, კიდევ ლაქტა, ლახტი, **დრახ-დრახობია** და კიდევ რაცხა ბევრი რამეებია; მოწინააღმდეგე გუნდი დაიხუჭება და ჩვენ დავიმალებით და მერე ისინი შეტევაზე მოდიან და **დრახ-დრახობია** მიტოვდება, რო ხმარობენ: დრახ, დრახ და ესე იგი, კლავ.

mravlobiT – მრავლად. არ ვიყავით ხალხი **მრავლობით** მაშინ და რო შევიქენით მერე **მრავლობით**, წვევებმარეთ.

kompozituri warmoebis leqsika:

bergazdoba – ასაკოვანი ადამიანები. ძირითადად მაინც ახალგაზრდობას, ეს იქნება სკოლის ასაკი, სტუდენტობა და არა **ბერგაზდობას**, ასე რო ვთქვათ, გაკლიათ და თქვენ ქმნით იუმორის ამინც ქუთაისში.

Taviqali – უფროსი, ხელმძღვანელი ქალი. აგერ ის არის ახლა უფრო **თავქალი** ყუთელგან და ასევეა თავკაციც უფრო; თავიკაციც და **თავქალი** ჭირშიაც და ლხინშიაც თითქმის ერთი და იგივეა.

თავქალი / თავქალი თავკაცი-ს ანალოგიური წარმოების სიტყვაა: თავი + ქალი.

მდრ. მეგრ. **დუდოსური** – უფროსი (თავ-) ქალი, რაიმე შემთხვევის დროს ხელმძღვანელად (უფროსად) დანიშნული (ო. ქაჯაია, 2001).

patronsakvtavi – სალანძღავი სიტყვა. წველო ი **პატრონსაკვტავს** ი ხონხა, რაზე მკლავდა, კაცო, წამაქცია, წვილო, წვეიდა.

Savsioneli – შავ სიაში შეტანილი ადამიანი. დედაჩემი მოყუბობდა, ისო, ქე რო ისა, **შავსიონელების** სიაში დაწერეს თურმე, ვინც იყო კაპიტალისტები, ვაჭრები, ვინც იყო მდიდრები, ვინც იყო ღუღლები და იგენი ჩასწერეს. მამაჩემიც ყოფილა თურმე **შავსიონელების** სიაში, შეუყვანიათ.

saintereso frazebi:

arc kvdars ewia da arc cocxals – იტყვიან უმაქნის, გამოუსადეგარ ადამიანზე. არც სიკუტილი გეეწყო, **კვტარი არ იყო და ცოცხალში აღარ ეწია**; ჩვენ გუთგონა კუტარი, **არც კვტარს ეწია და არც ცოცხალს**.

მდრ.: **არც მკვდრებშია და არც ცოცხლებში** - გამოუსადეგარია, არაფრად მისაჩნევია (თ. სახოკია, 1979).

gulSi uxaWunebda – გულში გაივლებდა, მოიფიქრებდა. მაშუალი, თუკი ეს ვინმეს რამე **გულში უხატუნებდა** და რომ პატივი ეცა მისთვის, რა თქმა უნდა, საჩუქარს მიიღებდა.

ხატუნი – კუთხ. (გურ.) იგივეა, რაც ჩხრიალი (მნიშ. 2) (ქეგლ).

ხატუნი (გურ.) – ფხატუნი, ფხატუნის ხმა (გ.შარაშ.) (ალ. ლლონტი, 1974)

sinaze gadasakidebeli qali - იტყვიან ძალიან გამხდარ ქალზე. ქალია ისეთი, რო **სინაზე არის გადასაკიდებელი**.

Cadris qves rCeba – გლოვობს, დამწუხრებულია. მაგრამ თუ ოჯახში წლისთავი მოხდა, ახალგაზრდის გარდაცულების შემდეგ აქაც, მამასადამე, ოჯახი კულავ **ჩადრის ქუთე რჩება** და, როდესაც მერე,

შემდგომში ის ტკივილი მას საგძნობლათ გაუნელდება, მერე შეილება გაიხსნილოს ეგი.

ჩადრი – იხ თერისტროი – ზეწარი ქალთა მოსაფარებელი (სულხან-საბა, 1993).

ჩადრი (ზ. აჭარ.) – კარავი, ფანჩატური (შ. ნიჟ.). თურქ. (ალ. ლლონტი, 1974).

camparampas iZaxoda – ცეკვა-სიმღერით ერთობოდა, დროს ატარებდა. ხან **ცამპარამპას იძახოდა** და გააყრუებდა თელ ქუეყანას, იმხელა ხმა ქონდა.

დიალექტური ლექსიკა ამოუწურავია, შესაბამისად, მისი შეკრება-შესწავლა მუდმივი პროცესია. ამ მიმართულებით მომავალი კვლევა-ძიება უფრო მეტ საინტერესო მასალას წარმოაჩენს.

damowmebuli literatura da wyaroebi

i. abulaZe, 1973 – i. abulaZe, Zveli qarTuli enis leqsikoni, Tb., 1973.

m. alaviZe, 1938 – m. alaviZe, leCxumuri leqsikoni: qarTvelur enaTa leqsika, I, Tb., 1938.

m. alaviZe, 1955 – m. alaviZe, masalebi leCxumuri leqsikonisaTvis: quTaisi saxelmwifo pedagogiuri institutis Sromebi, XIII, quTaisi, 1955.

v. berize, 1912 – v. berize, sityvis kona imerul da raWul TqmaTa, sankt.-peterburgi, 1912.

p. gaCeCilaZe, 1976 – p. gaCeCilaZe, imeruli saleqsikono masala, Tb., 1976.

k. kublaSvili, 1985 – k. kublaSvili, qarTuli enis qvemoimeruli dialeqti, Tb., 1985.

l. leJava, 1958 – l. leJava, zemoimerulis masalebi erTi soflis mcxovrebtTa metyvelebis mixedviT: ike, 9-10, Tb., 1958.

a. mayaSvili, 1974 – a. mayaSvili, botanikuri leqsikoni, Tb., 1974.

s. JRenti, 1936 – s. JRenti, guruli kilo, Tb., 1936.

s.s. orbeliani, 1991-1993 – s.s. orbeliani, leqsikoni qarTuli, Tb., t. I - 1991, t. II - 1993.

z. sarjvelaZe, 1995 – z. sarjvelaZe, Zveli qarTuli enis leqsikoni (masalebi) Tb., 1995.

T. saxokia, 1979 – T. saxokia, qarTuli xatovani sityva-Tqmani, Tb., 1979.

iv. qavTaraZe, 1963 – iv. qavTaraZe, masalebi imeruli leqsikonisaTvis. wignSi: qarTvelur enaTa struqturis sakiTxebi, t. III, 1963.

qegl - qarTuli enis gammartebiTi leqsikoni, rvatomeuli, am. Ciqobavas saerTo redaqqiiT, Tb., 1950-1964.

al. Rlonti, 1974 - al. Rlonti, qarTul kilo-TqmaTa sityvis kona, Semdgeneli al. Rlonti, Tb., 1974.

o. qajaia, 2001-2009 - o. qajaia, megrul-qarTuli leqsikoni, oTxtomeuli. Tb., t. I - 2001, t. II-III - 2002, t. IV - 2009.

g. SaraSenize, 1938 - g. SaraSenize, guruli leqsikoni. wignSi: qarTvelur enaTa leqsika, I. Tb., 1938.

d. CubinaSvili, 1984 - d. CubinaSvili, qarTul-rusuli leqsikoni, Tb., 1984.

q. Zowenize, 1976 - q. Zowenize, zemoimeruli leqsikoni, Tb., 1976.

b. wereTeli, 1938 - b. wereTeli, zemoimeruli leqsikoni: qarTvelur enaTa leqsika, I. Tb., 1938.

i. Wyonia, 1910 - o. ჰყონია, სიტყვის-კონა, სანკტ-პეტერბურგი, 1910.

p. jajanize, 1950-1951 - p. jajanize, masalebi imeruli leqsikonisaTvis: quTaisis saxelmwifo pedagogiuri institutis Sromebi, quTaisi, t. IX - 1949; t. X - 1950-1951.

imeruli dialeqturi masala (quTaisuri metyvelebis nimuSebi). daculia akaki wereTlis saxelmwifo universitetis qarTvelologiis samecniero-kvleviT centrSi.

**MAIA MIKAUTADZE
EKA DADIANI****MATERIALS FOR THE DICTIONARY OF IMERETI DIALECTS
(ACCORDING TO KUTAISI COLLOQUIAL SPEECH)**

The article discusses dialectic word-forms and phrases from the lexis of Kutaisi residents. As an empirical data, we chose dialectic texts recorded in 1994-2005 by the Kartvelology scientific research center (earlier name: scientific research institute of Kartvelian dialectology) of Akaki Tsereteli State University. The data includes diverse materials got from people of different ages, gender, profession.

Kutaisi residents are families settled from different villages, also from different regions (Guria, Letchkhumi, Samegrelo) of Georgia at different times. Accordingly, Kutaisi's speech reflects the language signs characteristic of the Imeretian dialect. Also, similar facts can be revealed in the dialects from Guria, Letchkhumi, Samegrelo or other not adjacent dialects, which is also natural.

Dialectic word-forms taken for analyses are compared to old Georgian language and the data of different dialectic dictionaries.

The material is interesting in terms of linguistic (formation, phonetic changes) as well as ethnographic (description of traditions and games, relevant terms) point of view.

The majority of analyzed words are not mentioned in dictionaries, a part of them are confirmed with a different form of semantics.